

ténta, Figueres, jo 1912 ---; *AlcM*], mentre que el Dr. Alsina i Bofill (que ho ha sentit sempre amb è oberta) el recomana fortament com a nom purista del 'catarro', fr. *coqueluche*; per al qual veg. II, 380b14-50. En cat. antic es va usar també (no gaire sovint) el verb *destentar* 'angoixar, posar en desfici': «Tots aquests mals, no-m són res, de sofrir, / en esguart d'hu, qui al cor me *destenta*, / e-m fa tot jorn d'esperança partir / com no veig res que-ns avanç d'una espenta», Jordi de Sant Jordi (*Desert d'amics, de béns e de senyor*, v. 26, 1.ª ed., Massó, *Pèl i Ploma*, 1902, 213); «vençre tenta / --- e si *destenta* ---», Ausiàs LXXXVI, 14k; *destentament*.

Cf. l'italià a *stento* «stentamente, con fatica, con scarsità» [S. XIV, G. Villani etc.]; d'altra banda in *bistento* «in disagio, in pena»: «L'amante --- aveva sommo piacere con lei --- Lo scolar cattivello --- batteva i denti ---. —Mala ventura possa egli avere, che inersera ci venne: egli n'ha tutta notte tenue in *bistento*, e te ha fatto agghiacciare», *Decam.* (ed. 1961) VIII, § 7, 5033f. (trad. amb un italianisme pels traductors cat.: «nos ha tota la nit tenguts en *bastent*», 467.29). Això també degué existir, amb data més tardana, en llengua d'oc, en creuant-se amb l'oc. ant. *despoderar* «estropier, rendre infirme», donaria el prov. *despoutentià*: «se lou malur vous *despoutentià*, / courrés, courrés, i Santo, aurés leu de soulés!», *Mireio* VIII, 7.6. Formes inexactes alternades o corruptes: *destempar*, *destento*; *destenir*, sembla no ser més que un malentès de Bulbena; *distenc* (?).

Entendre [origens], del ll. INTĒNDĒRE 'estirar o dirigir cap a alg. c.', especialment aplicat a la ment: *intendere animum in aliquid* 'posar atenció a', o *intendere animo aliquid* 'proposar-se alg. c.', que ja es començà en llatí a abreujar en *intendere aliquid*, i aviat des d'aquí començà també a esdevenir sinònim de *intelligere*: «aquela sement qui cadeg en la bona te <r> demostra lo cor del bon cristià, qui retén bé la paraula de Déu --- Primerament no *entienien* los Apòstols de què N. S. ho dezie, e ja dixeren ad Él: ---- fes-nos *entendre* aquesta paraula ---», «Jo seré tradid e --- e al tercer dia resuscitarà; e-ls diciples de N. S. no *enteneren* ad aquela hora les paraules que Él los dizie --- e quan éls no *enteneren* ---», *Homilies*, 3r16, 3v12.

«Tirant estava aliènat que no pogué parlar, per la vista de tan singular dama --- e dix: --- no he comprès lo que dit me haveu ---. L'emperador, admirat de la sua vista, com la-y véu axí alterada, e lo poc *entendre* que havia fet, cregué que fos axí --- e tornà-li a dir ---», JoMartorell (Ag. II, 66); «que cregats en Déu, car en altra manera no porets *entendre* que hom qui ha pres tan alt negoci com vós havets, deu ésser fort de coratge», Lull (*Merav.*, Ag. I, 9); «i entre les dents dix que axí seria, que scassament lo pogueren *entendre*», JoMartorell (Ag. II, 52), i altres cites del S. xv en *D'Ag.*, § 1. Aquest és el sentit en què ha quedat pertot en la llengua moderna, fins als seus últims límits de l'E., del N. i de l'O., sigui com tr. «la gent de Barcelona ez *anténs*, i no parles com ells ---»,

Sumacàrcer (1962); o refl.: «per *anténre-mós*, val més parlar com natros ---» (Montcortès, 1959).

«Vehent que li tanca Gènova la porta, / --- a Venècia, encara forta, / per carregà a sa espatlla un continent; / mes, feta al terratrèmol de la guerra, / ou lo projecte d'axamplar la terra / com paraules de llengua que no *entén*»; «no vullau saber altre, de mon amor poncelles: / anau al cel a obrir-vos, abans d'*entendre* 'l món; / jo que, ay!, embriaguí-m'hi d'olor y cantarelles, / hauré d'arrocegar-m'hi ab la vergonya al front», *Atl.* XI, 11f.; v. 30b. «En Perot escoltava com si *entengués* que'l cridassen», Pons M., *Trasc. p. l. S.*, 16. En frase col·loquial, la interrogació retòrica «m'*entén*» s'usa per demanar, no ja la comprensió, sinó aquiescència i com a recurs per mantenir l'atenció activa de l'interlocutor: «Vull dir, los vespres, a la porta del Liceo, m'*entén*?... No deurà trigar gayre a venir, que ja s'acosta l'hora del dinar», NOLLER (*Pap.*, 198).

Entendre's amb 'estar d'intel·ligència amb, obrar-hi d'acord': «Si hagués tingut una amiga, una companya, qualsevol conxorxa ab la qui *entendre's*!», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 9); *entendre's un home amb una dona* 'estar amistançats'. No *entendre's* de 'estar acaparat per': «En la fonda ahont estic, les criades no *s'entenen* de feyna, servint a l'un y a l'altre ---», Bosch Tri. (*Recorts d'un Exc.*, 154); «Sols los avinguts ab lo sastre y'l caçador, qui no *s'entienien* de feyna, s'atrafegaven pel girbau», Pons Mass. (*Trasc. p. l. S.*, 52); «Donya Isabel, al mateix temps, no *s'entenia* de visites», NOLLER (*Vilaniu*, 114).

Accs. no menys antigues n'hi ha diverses a l'E. Mj., continuació directa del sentit llatí més general. 'Tenir entès, ser de parer': «Dix un dels ciutadans --- Que si la Ciutat no usa de les leis de la enforçada --- molt poria menyscabar ---. *Entenets-ho* vós, En Ciutadà? —dix lo frare. —Aquexes leis --- n'hi ha moltes de sofistic», Eiximenis (*Do. Comp.*, *NCl.*, 125; millor en ed. *CoDoACA* XIII). 'Tenir intenció': «Dieu: —Lo frare porà dir, mas no-u *entenc* a jaquir», StVicentF (*Quar.*, 113.151); «aquell de qui és l'alberc al logader --- o lo logader a él, que no-l li *entén* pus anant a logar ni retenir» a. 1307 (RLR VII, 58). 'Posar atenció': «ata *entenets* ací ---», Eiximenis (*Do. Comp.*, *CoDoACA* XIII, 319.18); 'id.: dedicar-se a': «*entendre* en coses de Déu: rebus divinis operam dare», OPou (*ThPu.*, 167).

I finalment 'escoltar', 'oir' (accepció que ha predominat en francès i llengua d'oc, i que a la nostra E. Mj. no erà gal·licisme, però ara ho és tornar-hi): «<u>ant Galeàs *antés* estas paraulas, sí asdevènc tot vargo <n>yós», Reixac (*Q.*, 16.2, trad. fr. ant. *ot* AUDIT); «al hostel del pubill Clariana, *entenguí* a dir a un home de Oliana que dóna setse reals», SdUrg. a. 1585 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 84).

Acabem amb dos exemples de Maragall (intèrpret de Goethe) que il·lustren el matís d'*entendre* enfront de *saber* i *apendre*, i de *compendre*: «hi ha molta gent que's pensa *entendre* tot allò que *aprèn*» (*Pens. de Goethe*, p. 64.3) [i permeti-se'm comentar que això em passa sovint amb saberuts contradictors dels meus